

Capítol 7

Situació sociolingüística a la Val d'Aran

Aitor Carrera (Universitat de Lleida)

7.1. Introducció

La Val d'Aran es troba situada al vèrtex nord-occidental de l'actual Catalunya administrativa. Tot i que en el conjunt de la població del Principat els seus habitants són amb prou feines un 0,1% del total, presenta elements singulars des del punt de vista lingüístic i sociolingüístic i, específicament, des de l'òptica de la política i la planificació lingüístiques, sobretot en la mesura que l'occità hi és cooficial, al costat del català i el castellà, d'ençà de 1990 (gràcies a la Llei 16/1990 del Parlament de Catalunya, o Llei d'Aran) i que a la Val d'Aran té la consideració de llengua pròpia.³⁰

L'Enquesta d'usos lingüístics de la població 2008 (d'ara endavant, EULP 2008) va aportar una novetat important sobre l'occità amb relació a estadístiques oficials precedents. Mentre que en l'Estadística d'usos lingüístics de Catalunya 2003 (EULC 2003) les dades araneses no eren significatives, un dels objectius explícits de l'EULP 2008 era el d'estimar «l'ús i el coneixement de la llengua occitana, denominada aranès, a l'Aran» (Masats i Torras 2011: 29), i amb aquesta finalitat es va dur a terme «una mostra específica [...] que fa que per primera vegada es disposi d'una Enquesta d'usos lingüístics a la Val d'Aran» (Secretaria de Política Lingüística 2009: 79), amb resultats significatius sobre els quals ja es podien fer projeccions estadístiques.³¹

L'Enquesta d'usos lingüístics de la població 2013 (d'ara endavant, EULP 2013), que ha suposat nombrosos avenços metodològics amb relació a l'EULP 2008, incor-

³⁰ Des del 2006, arran de la darrera reforma de l'Estatut de Catalunya, l'occità és també oficial (almenys nominalment) al conjunt del Principat segons l'article 6.5: «La llengua occitana, denominada aranès a l'Aran, és la llengua pròpia d'aquest territori i és oficial a Catalunya, d'acord amb el que estableixen aquest Estatut i les lleis de normalització lingüística». El procés de reconeixement legal de l'occità passa al llarg de diverses dècades i progressivament de la indefinició a la concreció: de «parla aranesa» (termes usats per l'Estatut de 1979) a llengua, d'«aranès» a «llengua occitana» com a subjecte sintàctic de la frase, de simple reconeixement a oficialitat, amb estacions com la de l'Estatut del 1979, la Llei de normalització lingüística del 1983 o la mateixa Llei d'Aran del 1990. Cal no oblidar, d'altra banda, l'aprovació, més recentment, de la Llei 35/2010 (o Llei de l'occità, aranès a l'Aran) o de la Llei 1/2015 (o nova Llei de règim especial de la Val d'Aran), les quals també es refereixen a l'aranès.

³¹ El lector pot trobar una anàlisi de les informacions araneses fonamentals de l'EULP 2008 al treball de MARTÍNEZ, M. i TORRIJOS, A. (2011), el qual servirà, en més d'una ocasió, per establir comparacions entre les dades del 2008 i 2013.

pora algunes diferències referides a la Val d'Aran respecte a l'estadística anterior. Si la mostra teòrica de 2008 era de 405 persones (una quantitat similar a la que tenia l'EULP 2003 per al conjunt de la regió de l'Alt Pirineu i Aran), amb una representació efectiva de 373 persones i un marge d'error global del 5,06, l'EULP 2013 s'enfila a 456 enquestes (434 de les quals, reals) amb un marge d'error del 4,86. Cal advertir, en tot cas, que aquests marges d'error ja suposen una prevenció davant qualsevol interpretació possible de les dades, ja que, malgrat que en les pàgines següents hi hagi fets que puguin ser presentats sense gaires matisos, és necessari de preveure possibles desviacions numèriques dels resultats, la qual cosa imposa una certa prudència en qualsevol lectura. Cal no oblidar, d'altra banda, que abans d'aquestes estadístiques hi havia hagut recerques que havien aportat dades i fins anàlisis (amb diferències metodològiques i d'objectius, de dimensions, de continguts, de variables, d'interessos o de varietats considerades)³² sobre la realitat sociolingüística aranesa a partir d'enquestes o estadístiques específiques, però també d'informacions d'origen censal. En els darrers trenta anys s'han succeït treballs que van de la recerca fundacional de Climent (1986; amb dades de 1984) a les informacions araneses del Cens lingüístic 1991 (reportades a Reixach 1997b: 48-49), de l'Enquesta oficial de la població 1996 (en català a Vila 2000a, en occità a Vila 2000b), del Cens de la població 2001 (recollides a Querol 2006, que dedica tot un capítol a l'aranès) o de l'Enquesta demogràfica 2007 (amb dades exposades i analitzades a Querol 2010: 256-258),³³ a més de l'enquesta duta a terme per un equip de recerca de la Universitat de Lleida corresponent a l'any 2000.³⁴ Aquesta quantitat de dades, en el context occità, fa que la Val d'Aran sigui un cop més un territori singular.³⁵ De fet, amb totes les prevencions i cauteles possibles, algunes qüestions referides als seus usos lingüístics fins i tot poden ser abordades des d'una perspectiva diacrònica que tingui en compte els darrers trenta anys. Aquest treball, doncs, que és de dimensions necessàriament limitades i, per tant, mirarà només d'obtenir una visió general de la situació sociolingüística aranesa,³⁶ no renunciarà a acarar-se amb aquests treballs precedents si resulta especialment pertinent o necessari.

³² Sembla que cap de les recerques precedents parteix dels 15 anys com a edat inicial de la mostra, a diferència de les dues EULP. El gruix de població a què es refereix l'EULP 2013 és de 8.167 persones, que representen un 85,4% dels habitants de la Val d'Aran.

³³ En aquest treball es poden trobar informacions suplementàries sobre l'occità provinents de les dades censals del 1991, 1996 i 2001 (a més de les del 2007).

³⁴ Sense ser objecte de cap gran publicació monogràfica coneguda, les informacions d'aquesta recerca poden ser obtingudes mitjançant la consulta de diversos documents de fàcil accés com SUÏLS, J., HUGUET, À. i LAPRESTA, C. (2001, 2004) o SUÏLS, J. (2004), o fins i tot mitjançant tesis com LAPRESTA, C. (2004: 238-244) o SUÏLS, J. (2001: 83-104 i annex). Es tracta d'una enquesta que, en diversos aspectes, té la vocació de ser comparada amb les dades de CLIMENT, T. (1986). Agraïm al Dr. Suïls que ens hagi facilitat el document inèdit que recull les dades fonamentals d'aquesta recerca.

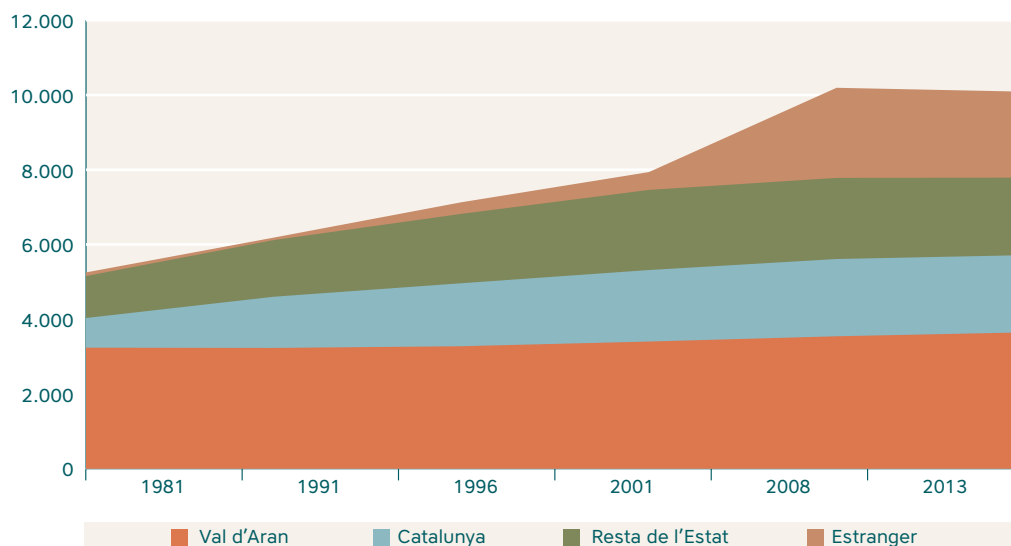
³⁵ Vegeu un resum de les principals enquestes que afecten l'occità de l'Estat francès d'ençà del 1991 a CARRERA, A. (2010; 2011: 28-31) o, amb informació més actualitzada, a CARRERA, A. (2013). Sobre algunes qüestions referides a la metodologia o les característiques d'aquests sondejos, remetem el lector a CICHON, P. (2001: 335-341) o, en el mateix volum, a BOYER, H. (2001: 333).

³⁶ Cal dir que a causa del mateix volum d'enquestes de l'EULP 2013 (i de l'EULP 2008) a la Val d'Aran, un examen de la situació sociolingüística a partir de segons quines variables, i per tant l'objectiu d'assolir la mateixa profunditat que les anàlisis del conjunt del Principat, tampoc no resulten possibles.

7.2. El context socioeconòmic i demogràfic

La Val d’Aran ha experimentat, durant la segona meitat del segle XX, una gran transformació econòmica, molt superior a l’impacte que en el seu moment va suposar l’aprofitament dels recursos hidràulics o la mineria (activitat avui extingida). L’obertura del túnel de Vielha l’any 1948 i, sobretot, l’inici de les activitats d’esquí, motor del desenvolupament turístic, el 1964 han afectat substancialment el desenvolupament posterior de la comarca, abocada a una terciarització cada vegada més evident. Mentre que la ramaderia ha anat perdent força fins a esdevenir residual i la indústria no ocupa un lloc gaire important, la construcció d’apartaments, hotels i conjunts residencials (sobretot a Naut Aran i a Vielha-Mijaran) ha experimentat una expansió proporcionalment superior a la mitjana catalana, fins al punt que l’any 2013, segons dades de l’Idescat, la Val d’Aran comptava fins a 110 establiments hotelers (aproximadament, un per cada noranta habitants). Segons estimacions del mateix Idescat, a la població permanent de la comarca cal sumar-li gairebé al voltant d’un 25 % més de població estacional a temps complet anual, almenys segons les dades dels darrers quinze anys.³⁷ De fet, en els tres o quatre darrers decennis, la població aranesa ha augmentat de manera notable, amb onades migratòries de característiques i composició prou diferents. Només d’ençà de 2009, en què la Val d’Aran va assolir la fita dels 10.295 habitants (màxim històric dels darrers cent cinquanta anys), el conjunt de la població ha disminuït lleugerament en uns dos centenars de persones. El gràfic 7.1 mostra la composició demogràfica de l’Aran segons el lloc de naixement en els anys dels quals es disposa de dades sobre la situació sociolingüística aranesa.

Gràfic 7.1. Població de la Val d’Aran segons el lloc de naixement. 1981-2013

Dades: Padró d’habitants. Idescat.

³⁷ Les persones en equivalència a temps complet anual, segons aquestes mateixes estimacions, feien ascendir la població, el 2013, a un 128,6% dels residents i l’any 2005 es va fer un cim del 135% (en aquell moment la Val d’Aran tenia amb una xifra de 9.219 residents, als quals calia sumar 3.284 individus més). No deu ser pas per atzar que aquest màxim coincideix amb altres fets com, per exemple, l’època de màxima expansió de la construcció, tenint en compte les xifres d’habitatges iniciats aquell any, i la immediatament posterior (358 i 369 habitatges, respectivament).

A mitjan anys noranta (com bé remarquen treballs com Querol (2006: 138)) la població nascuda fora de la comarca, constituïda sobretot per persones provinents de la resta del Principat o de l'Estat, va passar a ser més nombrosa que no pas el conjunt dels nascuts a la mateixa Val d'Aran.³⁸ Per la seua banda, la població nascuda a l'estranger ha passat de ser, fins fa quinze anys, el col·lectiu més petit a esdevenir quasi una tercera part de la població l'any 2008. L'arribada de bona part de població d'origen estranger va ser sobtada i proporcionalment copiosa en un context reduït com l'aranès i va sumar unes dues mil persones en el període 2001-2007. Els nascuts a la Val d'Aran, doncs (entre els quals cal comptar-hi fills de població immigrant), han passat de representar gairebé dos terços de la població a poc més d'una tercera part sense retrocedir en nombres absoluts. De fet, entre 2008 i 2013, aquest grup és l'únic que ha augmentat lleugerament. Els altres o bé s'han mantingut estables, o bé han disminuït en un centenar d'individus, segurament a causa de la nova situació econòmica.

7.3. Coneixement de llengües a la Val d'Aran

7.3.1. Aspectes generals

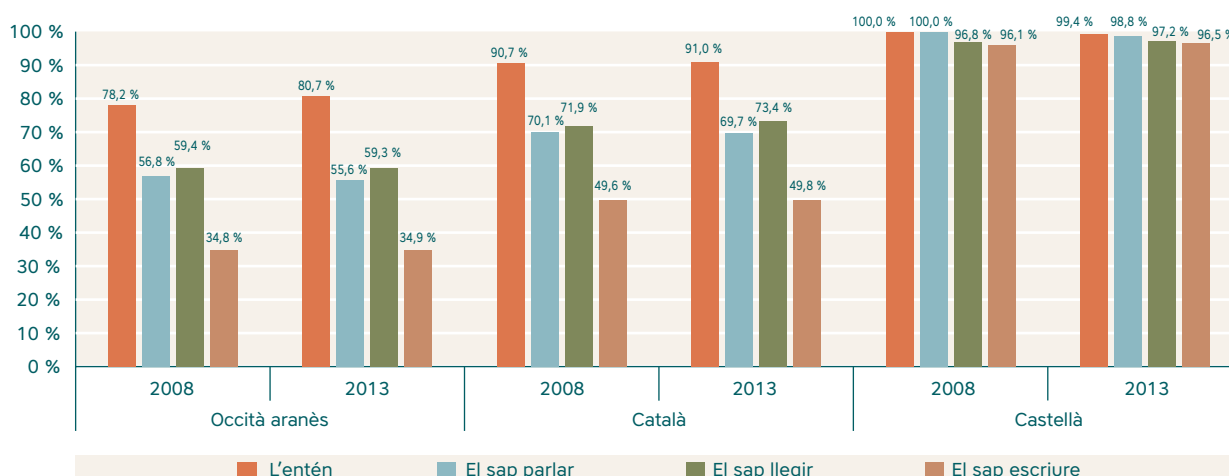
El castellà és la llengua més coneguda a la Val d'Aran i el percentatge de competències en català se situa per sobre de l'occità tot i que, al mateix temps, és una llengua en què els aranesos tenen menys habilitats (sobretot a l'hora de parlar-lo, llegir-lo i escriure'l) que no pas el conjunt d'habitants del Principat, amb diferències que poden anar dels tres punts percentuals en el cas d'entendre el català fins als nou o deu en el cas de parlar-lo, llegir-lo o escriure'l. Amb relació a les xifres de les comarques catalanes immediates, de fet, les diferències es fan encara més evidents.³⁹ L'anglès no presenta diferències notables amb la mitjana de coneixement de tot el Principat i pel que fa al francès, tot i que les dades indiquen una important davallada de competències entre 2008 i 2013 (més d'un 12% en els que el saben escriure, un 5% en els que el saben llegir i gairebé un 9% en els que el saben parlar), les capacitats dels aranesos en aquesta llengua són encara molt superiors (el doble o fins el triple, segons el cas) a les del conjunt del Principat, la qual cosa no només deu ser un símptoma d'una presència més sòlida del francès a l'escola aranesa, sinó del veïnatge amb França i potser també del fet que, a causa de l'estat d'extrema precarietat de la llengua d'oc a l'altre costat de la frontera, el francès ha esdevingut la llengua de comunicació normal amb la resta dels occitans.⁴⁰

³⁸ Altrament dit: els nascuts en altres llocs del Principat o de l'Estat augmenten considerablement fins a mitjan anys noranta (els catalans, amb un increment important als vuitanta, fins al punt de doblar-se a les acaballes del segle xx en comparació amb quinze anys abans). Cal dir que MARTÍNEZ, M. i TORRIJOS, A. (2011: 92) ja remarcaven, a propòsit de l'EULP 2008, que l'any d'arribada del gruix de la població de la resta de l'Estat a Catalunya (amb un 58,5% entre 1959 i 1978) era anterior al de l'arribada d'aquest mateix sector de la població a la Val d'Aran (amb un 40,1% entre 1979 i 1998) i, a més, «en proporció més gran en edat laboral» (el 67% tenien més de setze anys).

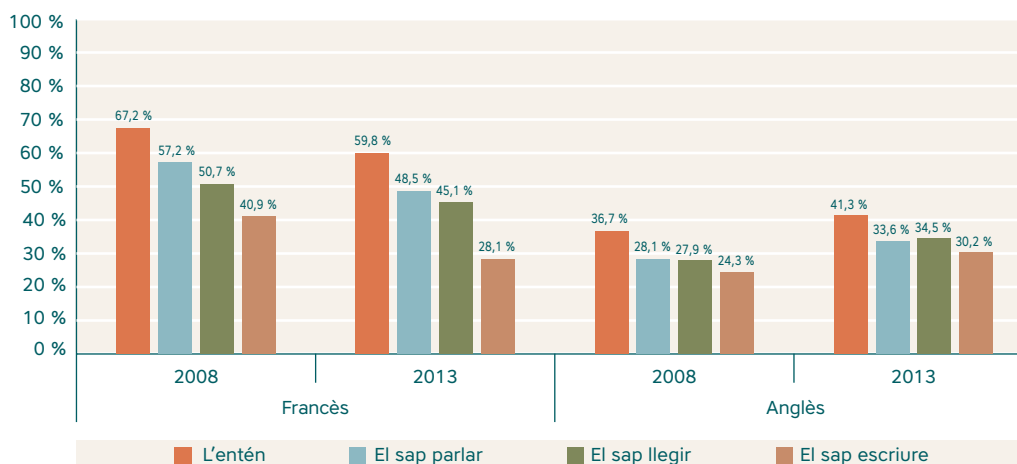
³⁹ Al conjunt de la regió de l'Alt Pirineu i Aran, les xifres (que inclouen, evidentment, el territori aranès) s'enfilen a les quantitats següents: 97,5% (entendre el català), 86,6% (parlar-lo), 88,7% (llegir-lo) i 65,9% (escriure'l).

⁴⁰ Sigui com sigui, les competències en francès sembla que han augmentat considerablement en els darrers trenta anys, ja que a començaments dels vuitanta CLIMENT, T. (1986: 77) assenyalava (amb una població total molt menor) que els aranesos capaços de parlar en francès arribaven al 30% i que la xifra dels que el sabien escriure atenyia el 20,2% (una quantitat que, en aquella època, era gairebé

Gràfic 7.2. Coneixements d'occità, català i castellà de la població de la Val d'Aran. 2008-2013

Gràfic 7.3. Coneixements d'anglès i francès de la població de la Val d'Aran. 2008-2013

7.3.2 Coneixement de l'occità

7.3.2.1 Dades generals

Un 80 % de la població aranesa entén l'occità i més de la meitat el sap parlar, gairebé el 60 % el sap llegir i una tercera part el sap escriure. Tot i això, en matèria de competències, sobretot en les actives, el català i el castellà el depassen clarament.⁴¹ En el període 2008-2013 augmenten una mica els que l'entenen (un 2,5 %), i davallen lleugerament els que el saben parlar (poc més d'un 1 %); tant la disminució dels que el saben llegir com l'augment dels que el saben escriure és quasi imperceptible (0,1 %). Però val la pena de situar aquestes dades en un context temporal més ampli.

idèntica als que saben escriure en català i evidentment molt superior als que saben escriure en occità, codificat gràficament poc abans). La contracció de les dades de l'EULP 2013 sobre el francès, doncs, matisa els alts registres de l'EULP 2008.

⁴¹ Contràriament a les dades de CLIMENT, T. (1986), les informacions de REIXACH, M. (1997) sobre 1991 ja assenyalen que el català se situa per davant de l'occità en matèria d'habilitats.

Taula 7.1. Coneixement de l'occità a la Val d'Aran: 1984, 1991, 1996, 2000, 2001, 2007, 2008 i 2013

	Població de referència	L'entén	El parla	El llegeix	El parla i el llegeix ⁴³	L'escriu
1984	5 anys i més	93,13 % (5,4)	79,19 % (4,6)	—	24,61 % (1,4)	8,96 % (0,5)
1991	2 anys i més	92,3 % (5,55)	60,9 % (3,7)	51,0 % (3,1)	—	17,6 % (1,5)
1996	2 anys i més	90,0 % (6,3)	64,9 % (4,5)	59,3 % (4,15)	—	25,0 % (1,75)
2000	Conjunt de la població	92,5 % (7,2)	68,16 % (5,3)	—	19,1 % (1,5)	35,82 % (2,8)
2001	2 anys i més	88,9 % (7,0)	62,2 % (4,9)	58,4 % (4,6)	—	26,7 % (2,1)
2007	2 anys i més	82,3 % (8,0)	55,5 % (5,4)	50,8 % (4,9)	—	41,3 % (4,0)
2008	15 anys i més	78,2 % (8,0)	56,8 % (5,8)	59,4 % (6,0)	—	34,8 % (3,5)
2013	15 anys i més	80,7 % (8,15)	55,6 % (5,6)	59,3 % (5,9)	—	34,9 % (3,5)

Entre parèntesis: valors absoluts en milers de persones.⁴³

Dades: CLIMENT, T. (1986); REIXACH, M. (1997); Vila (2000a, 2000b); SUÏLS, J., HUGUET, A. i LAPRESTA, C. (2001); SUÏLS, J. (2001); LAPRESTA, C. (2004); QUEROL, E. (2006, 2010); elaboració pròpia.

Malgrat que totes aquestes dades no siguin realment comparables (en la mesura que parteixen de mostres i universos diferents i que algunes xifres concretes corresponents a certes habilitats i a certs anys poden resultar fins i tot xocants, cosa que obligaria a fer una anàlisi detallada de les característiques de cada mostra), se'n poden deduir alguns elements generals. D'entrada, la davallada percentual en l'habilitat d'entendre i parlar l'aranès en tots aquests anys, més acusada en el segon cas (tot plegat podria tenir relació amb el canvi en la composició demogràfica de la Val d'Aran). Pel que fa a la capacitat de parlar occità, si Climent apuntava que hi havia gairebé un 80 % de la població amb aquesta habilitat, la dècada dels noranta assenyalava xifres per sobre del 60 % i d'ençà de 2007 els que saben parlar aranès se situen per sobre del 50 % del total. Tanmateix, és necessari formular tot plegat en termes absoluts per poder observar que, realment, totes les habilitats han augmentat en els darrers trenta anys (independentment del grau de versemblança de certes oscil·lacions en tot aquest període). En altres paraules: la competència oral activa (saber-lo parlar) queda eclipsada en els percentatges per l'augment de la població exògena, però tant saber llegir com saber escriure en occità fins i tot augmenten o es mantenen en un clima de canvi demogràfic, en el segon cas en una progressió que, en trenta anys, ha passat d'afectar un de cada deu aranesos (amb l'occità local amb prou feines codificat gràficament) a un de cada

⁴² Tant el treball de CLIMENT, T. (1986) com l'enquesta de la Universitat de Lleida presenten conjuntament l'habilitat de lectura amb la de competència oral activa.

⁴³ Els milers de persones consisteixen simplement en una estimació pròpia aproximativa a partir de la població total de la Val d'Aran en cada moment partint dels percentatges parcials i són, per tant, només de caràcter indicatiu a causa del fet que les diverses fonts tenen com a punt de partida edats diferents en les franges inferiors. Aquestes xifres pretenen, únicament, mostrar una progressió ideal il·lustrativa en nombres absoluts de les diferents habilitats, més enllà dels percentatges, independentment del fet que en les franges d'edat no contemplades per cada font hi poguessin ser més o menys aplicables els resultats globals de totes les edats (evidentment, no es pot suposar a la lleugera que els percentatges d'aquestes mateixes franges corresponen als generals, d'aquí la seua condició il·lustrativa). Com es veurà tot seguit, aquesta estimació permetrà observar determinats fenòmens que altrament passarien per alt. Per a la comparació de les dades censals del 1991, 1996 i 2001 remetem el lector a QUEROL, E. (2006: 132-133).

tres. Deixant de banda altres qüestions de qualitat lingüística, sembla evident que la presència de l'occità a l'escola d'ençà dels anys vuitanta pot haver tingut un paper fonamental en aquesta progressió. Com bé deia Vila (2000b: 17), per tant, si l'escola és un pilar fonamental per al català en el conjunt del Principat, potser encara ho és més per al cas de l'occità a la Val d'Aran. Tanmateix, cal reconèixer que la situació encara dista força de la «generalització del coneixement de l'occità» que Suïls, Huguet i Lapresta (2001: 65) situaven fa més d'una dècada en un «termini mitjà o llarg» de temps, potser perquè tampoc no podien preveure els canvis demogràfics succeïts durant la primera dècada del segle XXI.

7.3.2.2 Coneixement de l'occità, lloc de naixement i origen familiar

El lloc de naixement es revela com una variable vinculada estretament a les diferències pel que fa als coneixements d'occità, tal com mostra la taula 7.2.

Taula 7.2. Coneixement de l'occità segons el lloc de naixement. 2008-2013

Lloc de naixement	Entendre	Parlar	Llegir	Escriure
Val d'Aran 2008	98,3 % (2,6)	97,0 % (2,5)	89,7 % (2,3)	59,3 % (1,5)
Val d'Aran 2013	99,3 % (2,4)	94,6 % (2,3)	92,1 % (2,3)	64,8 % (1,6)
Resta de Catalunya 2008	97,8 % (1,5)	70,7 % (1,1)	79,3 % (1,2)	37,8 % (0,6)
Resta de Catalunya 2013	91,2 % (1,7)	69,6 % (1,3)	74,5 % (1,3)	43,1 % (0,8)
Resta de l'Estat 2008	79,2 % (1,6)	34,6 % (0,7)	43,5 % (0,9)	19,5 % (0,4)
Resta de l'Estat 2013	75,3 % (1,7)	33,2 % (0,8)	39,2 % (0,9)	12,9 % (0,3)
Estranger 2008	38,7 % (0,8)	18,4 % (0,4)	22,7 % (0,5)	17,1 % (0,4)
Estranger 2013	53,7 % (1,0)	19,5 % (0,4)	27,2 % (0,5)	15,2 % (0,3)

Entre parèntesis: valors absoluts en milers de persones.
Nombres en gris: dades no significatives per al càlcul.

Com era previsible, ja que el fet ha estat assenyalat per diversos treballs anteriors,⁴⁴ les persones nascudes a la Val d'Aran són les que tenen unes competències més importants en occità: quasi totes l'entenen, gairebé un 95 % el saben parlar (amb un descens entre 2008 i 2013, tant en percentatges com en nombres absoluts), més del 90 % el saben llegir i gairebé dues terceres parts el saben escriure. Pel que fa als altres grups, les persones nascudes a la resta del Principat (entre les quals no cal descartar que hi hagi també fills d'occitanoparlants) són les que presenten un percentatge més elevat en la competència d'entendre l'occità, superior a la de la resta de l'Estat en més de quinze punts i en més de trenta-cinc pel que fa a la capacitat de saber-lo parlar o de saber-lo llegir. Tot indica que l'accés a l'occità es produeix més intensament en la població que ha nascut a la resta del Principat (es podria al·ludir a qüestions de tipus lingüístic com ara la proximitat entre el català i l'occità, però també a determinades actituds davant una varietat igualment minoritzada en

⁴⁴ Vegeu, per exemple, entre els més propers, VILA, F. X. (2000b: 20), SUÏLS, J. (2001: 91) o QUEROL, E. (2006: 138).

el cas dels catalanoparlants) que no pas en els que ho han fet en altres indrets de l'Estat, els quals presenten, tanmateix, nivells de competències superiors als de la població d'origen estranger. En tot cas, entre les persones nascudes a l'estranger, en el període 2008-2013 ha augmentat l'habilitat d'entendre l'occità, qui sap si a causa d'un contacte més prolongat amb la llengua per part de persones arribades durant els anys 2000. Tot i això, en aquest grup no es percep cap increment ni augment realment sensible en altres habilitats, més enllà d'un possible creixement en termes percentuals en l'habilitat de llegir en occità.

Algunes de les dades pel que fa al lloc de naixement es poden matisar o complementar si es té en compte l'origen familiar dels enquestats. L'estudi d'aquesta variable no només ratifica l'associació entre el fet de tenir la Val d'Aran com a lloc de naixement i tenir unes competències més elevades en occità, sinó que assenyala que hi ha un factor important que cal tenir present: que almenys un dels dos progenitors hi hagi nascut. Tot recordant alguns dels raonaments exposats anteriorment, el fet que, com a mínim, un dels progenitors hagi nascut a la resta del Principat apunta a una competència molt superior (almenys en les habilitats d'entendre, parlar i llegir l'aranès) respecte a una família provinent de l'Estat o de l'estranger. L'origen familiar sembla, doncs, un factor rellevant per entendre les diferències en les competències en occità i aporta nous matisos en l'observació del lloc de naixement dels enquestats.

Taula 7.3. Coneixement de l'occità segons l'origen familiar. 2013

	Entendre	Parlar	Llegir	Escriure
Subjecte i tots dos progenitors nascuts a la Val d'Aran	100,0 % (0,9)	100,0 % (0,9)	91,1 % (0,8)	65,6 % (0,6)
Subjecte i un dels progenitors nascuts a la Val d'Aran	98,2 % (1,0)	94,1 % (0,9)	92,8 % (0,9)	67,0 % (0,7)
Subjecte nascut a la Val d'Aran i tots dos progenitors nascuts fora	100,0 % (0,5)	86,1 % (0,5)	92,7 % (0,5)	59,3 % (0,3)
Subjecte i tots dos progenitors nascuts a la resta de Catalunya	92,2 % (1,1)	72,3 % (0,8)	76,8 % (0,9)	41,1 % (0,5)
Subjecte i un dels progenitors nascuts a la resta de Catalunya	96,5 % (0,5)	73,1 % (0,4)	73,1 % (0,4)	50,7 % (0,3)
Subjecte nascut a la resta de Catalunya i tots dos progenitors nascuts fora	72,3 % (0,1)	44,6 % (0,1)	63,1 % (0,1)	35,6 % (0,1)
Subjecte nascut a la resta de l'Estat	75,3 % (1,7)	33,2 % (0,8)	39,2 % (0,9)	12,9 % (0,3)
Subjecte nascut a l'estranger	53,7 % (1,0)	19,5 % (0,4)	27,2 % (0,5)	15,2 % (0,3)

Entre parèntesis: valors absoluts en milers de persones.
 Nombres en gris: dades no significatives per al càlcul.
 Base: població de 15 anys i més.

7.3.2.3 Coneixement de l'occità i grups d'edat

Per grups d'edat, els que tenen 65 anys i més són els que percentualment tenen un nivell més alt pel que fa a entendre i parlar l'occità, la qual cosa es pot relacionar, segurament, amb el fet que no només es tracta del grup en què hi deu haver encara una proporció més alta d'occitanoparlants regulars en termes de percentatges (se'n

parlarà més endavant), sinó que també és la franja d'edat en què hi ha un gruix menys important de població originària no només de fora de l'Aran, sinó també de fora de Catalunya.⁴⁵

Taula 7.4. Coneixement de l'occità per grups d'edat. 2008 i 2013

	De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	65 anys i més
L'entén 2008	76,6 % (1,7)	65,9 % (1,9)	88,8 % (2,1)	90,8 % (1,0)
L'entén 2013	79,0 % (1,4)	74,3 % (2,1)	83,3 % (2,4)	93,4 % (1,0)
El parla 2008	62,2 % (1,3)	43,5 % (1,2)	60,7 % (1,4)	72,2 % (0,8)
El parla 2013	64,0 % (1,1)	44,5 % (1,2)	53,7 % (1,5)	75,9 % (0,8)
El llegeix 2008	64,5 % (1,4)	48,3 % (1,4)	68,7 % (1,6)	58,0 % (0,6)
El llegeix 2013	68,3 % (1,2)	50,5 % (1,4)	62,4 % (1,8)	59,9 % (0,6)
L'escriu 2008	57,7 % (1,2)	28,4 % (0,8)	29,1 % (0,7)	18,5 % (0,2)
L'escriu 2013	60,0 % (1)	33,1 % (0,9)	24,5 % (0,7)	26,7 % (0,3)

Entre parèntesis: valors absoluts en milers de persones.
Nombres en gris: dades no significatives per al càlcul.

A l'altre costat de la balança hi ha els que tenen entre 15 i 29 anys, els quals presenten, l'any 2013, els millors percentatges en les habilitats de llegir i escriure, cosa que cal relacionar amb el fet que aquest segment es caracteritza per haver rebut l'impacte de l'escolarització en aranès, o almenys de la presència de l'occità en els estudis (com una part del segment immediatament superior, de fet) i, al mateix temps, per presentar una proporció més baixa de persones d'origen forà respecte a les persones d'edats immediatament superiors. En certa manera, doncs, d'una banda hi ha una generació d'edat avançada en què l'alt nivell pel que fa a les habilitats d'entendre i parlar l'occità pot ser degut al fet que es tracta de la llengua majoritària de l'oralitat, i, de l'altra, una generació més jove en què es fa més visible l'alfabetització en aranès, en part a causa de la seva composició. Tanmateix, cal remarcar els alts registres pel que fa a llegir en occità, fins i tot en les generacions més avançades (en el grup de 65 anys i més únicament en percentatges a causa de les dimensions més reduïdes), els quals reflecteixen que, si el fet de ser autòcton o d'haver viscut un temps a la Val d'Aran no suposa directament l'adquisició d'unes determinades competències en un context de difusió de la norma gràfica de l'occità, no deu haver estat només l'escola la que ha contribuït a difondre socialment escriure l'aranès.

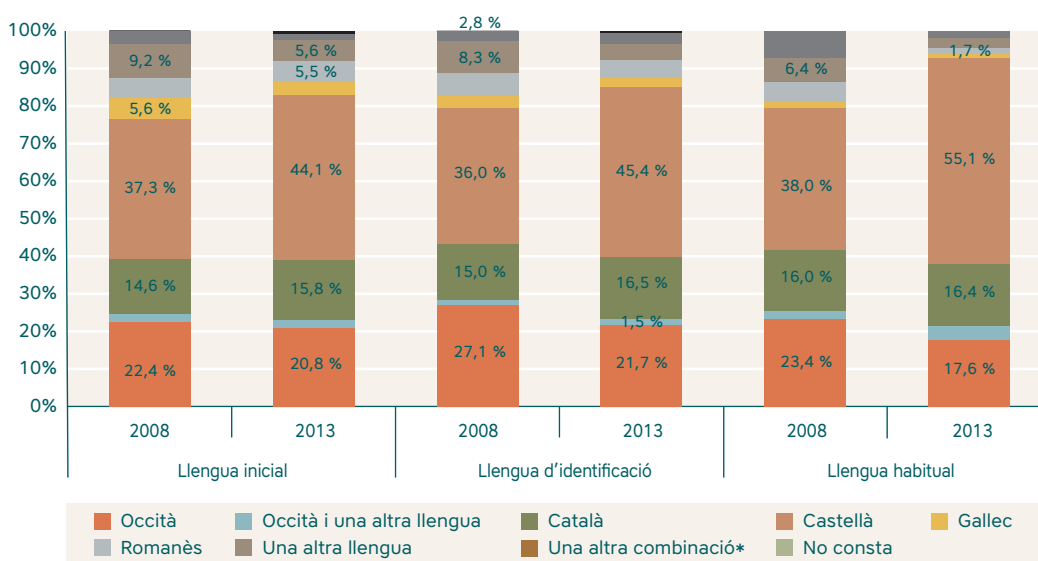
⁴⁵ L'any 2013 els estrangers representaven amb prou feines un 5,33% d'aquest segment de població i els provinents de la resta de l'Estat, un 2,58% (en nombres absoluts, la suma dels dos ni tan sols arribava al centenar). Això contrasta amb el que es produeix en generacions més joves, en què els dos grups confosos arriben a percentatges que se situen al voltant del 40% o fins i tot superiors al 55% (en aquest cas, entre els 30 i els 44 anys).

7.4. Usos lingüístics a la Val d'Aran

7.4.1. Aspectes generals. Llengua inicial, llengua habitual i llengua d'identificació

La comparació de les dades de l'EULP 2008 i l'EULP 2013 suggereix que, en el període de cinc anys que les separa, l'occità ha patit una reculada com a llengua inicial, habitual i d'identificació dels aranesos. Aquesta reculada, sobretot en nombres absoluts, sembla més limitada en el cas de la llengua inicial, i ho seria també en el de la llengua habitual si es tinguessin en compte les combinacions amb altres llengües. Pel que fa a la llengua d'identificació, però, el descens és molt més evident, de mig miler de persones, aproximadament.

Gràfic 7.4. Llengua inicial, habitual i d'identificació de la població de la Val d'Aran. 2008-2013

* Inclou català i castellà.

Els nombres que no apareixen en el gràfic no són dades significatives per al càlcul.

Taula 7.5. Llengua inicial, habitual i d'identificació (nombres absoluts en milers de persones). 2008 i 2013.

	Llengua inicial		Llengua habitual		Llengua d'identificació	
	2008	2013	2008	2013	2008	2013
Occità	1,9	1,8	2,0	1,5	2,3	1,8
Català	1,2	1,4	1,3	1,4	1,3	1,4
Castellà	3,1	3,7	3,2	4,7	3,0	3,8
Gallec	0,5	0,3	0,1	0,0	0,3	0,2
Romanès	0,5	0,5	0,5	0,1	0,5	0,4
Combinacions amb occità	0,2	0,2	0,2	0,3	0,1	0,1
Altres llengües	0,8	0,5	0,5	0,2	0,7	0,4
Altres combinacions*	0,3	0,1	0,6	0,15	0,2	0,3

* Inclou català i castellà.

Nombres en gris: dades no significatives per al càlcul.

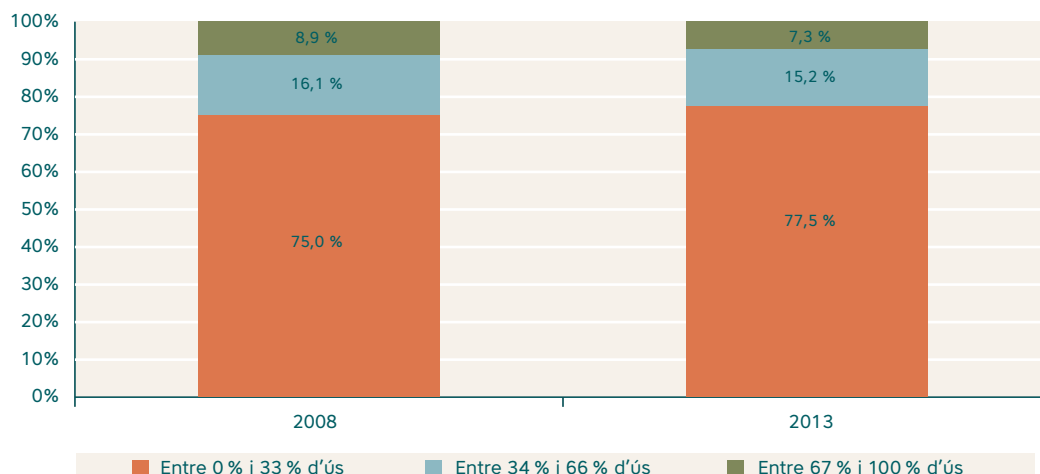
El cas de l'aranès contrasta amb el de les altres llengües oficials. Pel que fa a l'ús exclusiu, el català creix lleugerament en tots els casos mentre que el castellà experimenta un augment substancial: guanya més de mig miler de persones que el tenen com a llengua inicial única, un miler i mig que el tenen com a llengua habitual i unes vuit-centes que el tenen com a llengua d'identificació. A primer cop d'ull, les dades contrasten no només amb el cas de l'occità, sinó també amb el descens d'altres llengües no oficials i de les situacions de multilingüisme (les combinacions heterogènies pateixen una davallada quantitativa important en l'ús habitual, per exemple). La posició socialment hegemònica del castellà a la Val d'Aran, doncs, és avui inqüestionable i més sòlida que mai. D'altra banda, en el període 2008-2013, es produeix un relleu pel que fa a la llengua sense caràcter oficial més utilitzada: aquesta quarta posició, ocupada anteriorment pel gallec, ara l'ocupa el romanès (probablement a causa de la reculada del gallec en aquest període més que no pas de cap gran augment substancial del romanès d'ençà de 2008).

Quant a les dades de 2013, pel que fa a les tres varietats oficials, no sembla que hi hagi diferències quantitatives gaire importants entre la llengua inicial i la d'identificació dels enquestats, la qual cosa dista del que s'havia observat anteriorment a propòsit de l'occità, ja que l'EULP 2008 assenyalava una diferència d'uns quatre centenars de persones entre les que s'hi identificaven i les que el tenien com a llengua inicial.⁴⁶ En canvi, sí que es perceben diferències significatives entre, d'una banda, la llengua inicial o d'identificació i, de l'altra, la llengua habitual.⁴⁷ En aquest darrer cas, l'any 2013 l'occità presenta els seus pitjors registres en l'ús exclusiu (el qual només es pot matisar comptant amb les combinacions amb altres llengües). Per contra, com a llengua d'ús quotidià, el castellà és uns deu punts percentuals superior als seus nivells com a llengua inicial i d'identificació, cosa que deu significar que aproximadament un miler de persones se'n serveixen com a llengua habitual sense tenir-lo com a llengua inicial i sense identificar-s'hi, fet que confirma la posició socialment hegemònica del castellà esmentada anteriorment i que contrasta amb el fet que els occitanoparlants deuen veure reduïdes les oportunitats d'usar la seua llengua en els processos de socialització, almenys de manera exclusiva. En aquest sentit, és indicatiu que tres de cada quatre persones que s'identifiquen amb l'occità en quantifiqui l'ús quotidià en nivells inferiors al 33% (una xifra que ha augmentat lleugerament entre 2008 i 2013) i que les persones que l'usen majoritàriament no arribin ni tan sols al 10% (fet que suggereix un cert divorci entre les pràctiques lingüístiques comunicatives quotidianes i la funció simbòlica de la llengua pròpia).

⁴⁶ Hi ha una dada que sembla coherent amb aquesta diferència observada entre l'EULP 2013 i l'EULP 2008: mentre que l'any 2008 el 79,9% dels que s'identificaven amb l'occità el tenien com a llengua inicial, el 2013 aquesta xifra havia ascendit al 84,4% (la qual cosa sembla indicar, per tant, que el fet de tenir l'occità com a llengua inicial és actualment més determinant que anys enrere identificar-s'hi).

⁴⁷ Es deixa de banda el fet que s'hagi dubtat de la fiabilitat o de la univocitat de les respostes a la categoria de llengua habitual. Sobre la controvèrsia al voltant d'aquesta qüestió, remetem el lector a FABÀ, A. (2011: 76-77) o VILA, F. X. (2009: 51).

Gràfic 7.5. Ús quotidià de l'occità de la població que s'hi identifica. 2008-2013

7.4.2. L'occità com a llengua habitual. 1984-2013

Els percentatges d'ús de l'occità com a llengua habitual de l'EULP 2013 (una categoria força controvertida per a alguns investigadors)⁴⁸ són els més baixos de totes les recerques que aporten informacions sobre aquesta qüestió. La taula 7.6 mostra, al costat de les xifres de les dues darreres enquestes (2008 i 2013), les dades de l'enquesta de la Universitat de Lleida de l'any 2000 i les de Climent (1986), separades per una quinzena d'anys.

Taula 7.6. L'occità com a llengua habitual a la Val d'Aran. 1984, 2001, 2008 i 2013

	1986	2000	2008	2013
Població de referència	5 anys i més Conjunt de la població	15 anys i més	15 anys i més	15 anys i més
Percentatge	58,6 %	28,5 %	23,4 %	17,6 %
Nombres absoluts (en milers de persones)	3,1	2,2 ⁵⁰	2,0	1,5

Dades: CLIMENT, T. (1986: 47), SUÏLS, J. (2000: 100), EULP 2008 i EULP 2013.

Malgrat que les dades han de ser comparades amb una extrema prudència a causa de les importants diferències metodològiques entre les diferents enquestes (fins i tot per les possibles divergències en el concepte de llengua habitual,⁵⁰ les xifres permeten

⁴⁸ Vegeu el que s'assenyalava a la nota precedent.

⁴⁹ Estimació feta a partir de l'aplicació del percentatge a la xifra total d'habitants.

⁵⁰ CLIMENT, T. (1986: 47) es refereix als que parlen sempre aranès, però realment la xifra que aporta és un constructe a partir de l'ús habitual en àmbits com la llar, el veïnat, el mercat o el bar. En altres casos, per altra banda, ja se serveix de l'adverbi «habitualment» (vegeu CLIMENT, T. 1986: 53), com advertirem en una altra ocasió (CARRERA, A. 2015: 76). En definitiva: la dada de Climent no prové pas d'un ús declarat, sinó de la combinació de diversos usos declarats. En el cas de l'enquesta duta a terme per la Universitat de Lleida s'usa explícitament l'adverbi «habitualment» referit a la xifra exposada (vegeu SUÏLS, J. 2000: 100) i s'aplica, també, a les dades de CLIMENT, T. (1986). Remarquem, en tot cas, a propòsit d'aquesta recerca, que la xifra que s'hi dona podria fer pensar en un augment inversemblant d'usuaris habituals de l'occità entre 2001 i 2008 (ja que la xifra de l'EULP 2008, aplicada al conjunt de

descriure o, si més no, intuir de manera general, una corba descendent en l'ús habitual de l'occità en els darrers trenta anys, la qual, amb totes les limitacions i matisos possibles, sembla prou incontrovertible. La comunitat d'occitanoparlants aranesos, doncs, no només ha reculat en percentatge a causa de la incorporació de nova població arribada a través de successives onades migratòries, sinó que, a més a més, ha patit una reculada important en xifres totals. L'augment de les competències en aranès en nombres absoluts constatat en l'apartat dedicat al coneixement de l'occità no sembla que hagi anat acompanyat d'un increment en l'ús habitual de la llengua, més aviat al contrari.

7.4.3. Llengua inicial, habitual i d'identificació segons el lloc de naixement i l'origen familiar

El lloc de naixement dels enquestats sembla estretament relacionat amb la llengua declarada com a inicial, habitual i d'identificació. D'aquesta manera, en qualsevol d'aquestes categories, les persones nascudes a la Val d'Aran trien majoritàriament l'occità, les nascudes a la resta del Principat trien el català i les nascudes a la resta de l'Estat, el castellà.

Taula 7.7. Llengua inicial, habitual i d'identificació segons el lloc de naixement. 2008 i 2013

		Val d'Aran		Resta de Catalunya		Resta de l'Estat		Estranger	
		2008	2013	2008	2013	2008	2013	2008	2013
Occità	Inicial	61,5 % (1,6)	58,6 % (1,4)	8,2 % (0,1)	16,1 % (0,2)	0,0 % (0,0)	1,0 % (0,0)	5,9 % (0,1)	1,0 % (0,0)
	Habitual	59,8 % (1,6)	47,2 % (1,2)	12,3 % (0,2)	12,8 % (0,2)	7,0 % (0,1)	1,8 % (0,0)	2,1 % (0,0)	3,4 % (0,1)
	Identificació	66,7 % (1,8)	59,0 % (1,4)	11,6 % (0,2)	17,0 % (0,3)	7,0 % (0,1)	1,0 % (0,0)	8,5 % (0,2)	3,3 % (0,1)
Català	Inicial	12,4 % (0,3)	6,3 % (0,2)	53,8 % (0,8)	56,3 % (1,0)	2,9 % (0,1)	3,7 % (0,1)	0,0 % (0,0)	3,8 % (0,1)
	Habitual	13,3 % (0,4)	12,1 % (0,3)	49,6 % (0,8)	56,3 % (1,0)	5,4 % (0,1)	1,8 % (0,0)	5,1 % (0,1)	1,3 % (0,0)
	Identificació	10,8 % (0,3)	10,2 % (0,3)	54,5 % (0,8)	58,1 % (1,1)	4,7 % (0,1)	1,8 % (0,0)	1,3 % (0,0)	2,3 % (0,0)
Castellà	Inicial	21,2 % (0,6)	24,7 % (0,6)	29,8 % (0,5)	25,7 % (0,4)	70,8 % (1,4)	76,6 % (1,7)	30,9 % (0,7)	47,6 % (0,9)
	Habitual	16,4 % (0,4)	33,2 % (0,8)	23,2 % (0,4)	20,0 % (0,4)	76,9 % (1,6)	89,0 % (2,0)	38,7 % (0,8)	76,2 % (1,5)
	Identificació	17,8 % (0,5)	24,8 % (0,6)	27,6 % (0,4)	18,0 % (0,3)	69,5 % (1,4)	82,0 % (1,9)	33,1 % (0,7)	54,2 % (1,0)

la població, suposa uns 2,4 milers de persones, superior al 2,2 de la recerca de l'any 2000), però que l'enquesta de la Universitat de Lleida, a diferència de Climent, contempla la possibilitat de catalogació com a «bilingües» o «trilingües» i l'atribueix a un 30,2% de la població. Això suggereix que aquesta etiqueta potser inclou individus que, en un altra situació o segons un altre mètode, haurien figurat com a usuaris habituals d'occità. Cal tenir en compte, a més, que segons dades del cens de població del 2001, en aquell moment un 39% de la població aranesa de més de dos anys devia tenir l'occità com a llengua inicial (QUEROL, E. 2006: 139) i que, segons la informació que aporta LAPRESTA, C. (2004: 242) precisament a partir de la mateixa enquesta de SUÏLS, J. (2001), l'any 2000 hi podia haver un 34,1% de la població que considerava l'occità com la seua llengua pròpia.

		Val d'Aran		Resta de Catalunya		Resta de l'Estat		Estranger	
		2008	2013	2008	2013	2008	2013	2008	2013
Gallec	Inicial	0,7 % (0,0)	0,0	0,0	0,0	20,5 % (0,4)	13,2 % (0,3)	1,6 % (0,0)	0,0
	Habitual	0,0	0,0	0,0	0,0	6,2 % (0,1)	2,9 % (0,1)	0,0	0,0
	Identificació	0,0	3,8 % (0,1)	0,0	0,8 % (0,0)	13,8 % (0,3)	0,9 % (0,0)	0,0	0,0
Romanès	Inicial	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	20,7 % (0,4)	24,2 % (0,5)
	Habitual	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	21,0 % (0,5)	7,5 % (0,1)
	Identificació	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	24,1 % (0,7)	20,7 % (0,4)
Altres llengües	Inicial	0,0	0,0	0,0	0,0	3,5 % (0,1)	3,7 % (0,1)	32,4 % (0,7)	19,0 % (0,4)
	Habitual	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,8 % (0,0)	24,1 % (0,5)	9,5 % (0,2)
	Identificació	0,0	0,0	0,0	1,0 % (0,0)	1,0 % (0,0)	3,7 % (0,1)	31,3 % (0,5)	13,9 % (0,3)
Total		100 % (2,7)	100 % (2,4)	100 % (1,6)	100 % (1,8)	100 % (2,0)	100 % (2,3)	100 % (2,2)	100 % (1,9)

Entre parèntesis: valors absoluts en milers de persones.
Nombres en gris: dades no significatives per al càlcul.

Tanmateix, més enllà d'aquesta constatació general, val la pena de destacar altres dades. D'entrada, que els que han nascut a l'estranger, segons les dades de 2013, majoritàriament fan ús del castellà en qualsevol de les tres categories esmentades (la llengua inicial de gairebé la meitat de persones d'aquest segment de la població ja és el castellà),⁵¹ potser amb l'única excepció, pel que fa a llengua inicial i d'identificació, de la comunitat d'origen romanès, que sembla que no participa en aquest transvasament, almenys de manera tan intensa, evident d'ençà de 2008⁵² i encara més pel que fa a la llengua habitual (possible símptoma del rol dominant del castellà en els processos de socialització). Respecte al català, progressa entre els nascuts a la resta del Principat en percentatges i en nombres absoluts, una progressió similar a la del total d'aquest col·lectiu. L'avanç del castellà com a llengua inicial entre els nascuts a la resta de l'Estat també presenta aquesta correspondència en xifres globals, però l'augment és lleugerament superior al creixement general com a llengua habitual i encara més alt com a llengua d'identificació. Aproximadament, s'hi identifiquen mig

⁵¹ Cal tenir en compte que una part de la immigració arribada a la Val d'Aran en els darrers temps ja és castellanoparlant, en la mesura que prové parcialment de països centreamericans o sud-americans on el castellà és oficial. Tot i això, les dades de l'Idescat (o les mateixes xifres publicades a l'informe del Departament de Cultura 2013: 75) ja fan veure que aquest segment de població queda lluny del total d'estrangers que tindrien el castellà com a llengua inicial, habitual o d'identificació a l'EULP 2013. Això significa, doncs, que entre els hispanoparlants de la Val d'Aran cal comptar-hi un bon nombre d'al·loglots de base (que podrien arribar fins i tot al miler en el cas de la llengua habitual).

⁵² Remarquem, com a fet interessant, que l'univers de l'EULP 2013 té precisament tres-cents individus menys nascuts fora de l'Estat espanyol que l'EULP 2008.

miler de persones més l'any 2013 que no pas el 2008, tenint en compte que l'increment de persones nascudes a la resta de l'Estat és només d'unes tres-centes en total; seria interessant, doncs, no només poder fer una anàlisi del moment d'arribada de les persones que avui formen el col·lectiu de nascuts a la resta de l'Estat, sinó poder establir en quina mesura un cert flux migratori constant i els reemplaçaments regulars de població originària de la resta de l'Estat de nova arribada són responsables, en part, de la proliferació del castellà.⁵³ El creixement d'aquesta llengua es produeix, doncs, en els nascuts a la resta de l'Estat i en els nascuts a l'estranger, però també en els nascuts a la Val d'Aran, entre els quals l'occità recula (aquest col·lectiu està representat per unes tres-centes persones menys que a l'EULP 2008, una disminució que també es produeix en percentatges). Pel que fa a la categoria de llengua habitual en aquest darrer grup, el castellà progressa, en nombres absoluts, amb unes quatre-centes persones més. L'aranès també en perd, aproximadament, quatre-centes, quatre-centes més com a llengua d'identificació i dues-centes com a llengua inicial. En aquests dos últims casos el castellà augmenta en percentatges i es manté estable o creix lleugerament en nombres absoluts (malgrat la disminució de la xifra total del col·lectiu de nascuts a la Val d'Aran esmentada anteriorment). Tots aquests fets són rellevants, de la mateixa manera que ho és la diferència entre els que declaren tenir l'occità com a llengua inicial o d'identificació i els que diuen fer-ne la seua llengua habitual, un fet que ja s'ha observat a partir de les dades totals.

En definitiva, cal associar l'ús del castellà no només a les persones nascudes a la resta de l'Estat, sinó també, i per aquest ordre, als que han nascut a l'estranger, a una part dels nascuts a la Val d'Aran (un de cada quatre el té com a llengua inicial o d'identificació i un de cada tres com a llengua habitual) i a una part dels nascuts al Principat (un 18% s'hi identifica). Tot i aquests matisos, però, la vinculació entre lloc de naixement i llengua sembla encara prou significativa en la mesura que, com s'ha afirmat anteriorment, mentre que els nascuts a la resta de l'Estat tenen el castellà com a llengua d'ús en totes les categories, més de la meitat dels nascuts a la Val d'Aran i a la resta del Principat declara tenir l'occità i el català, respectivament.

⁵³ De fet, aquesta és una qüestió important que cal tenir present. Segons dades de l'Idescat, almenys des del 2002, la Val d'Aran rep anualment més de dos-cents immigrants estatals de fora de Catalunya, aproximadament, i de la seua població n'emigren quantitats similars cap a zones de l'Estat que no són el Principat (prèviament, les xifres superaven clarament el centenar). Independentment que en alguns anys el saldo migratori pugui ser fins i tot negatiu (o que les xifres amb la resta del Principat siguin similars), tot plegat pot indicar que des del punt de vista sociolingüístic no només deu ser rellevant el nombre total de persones amb un determinat origen geogràfic o ascendència familiar, sinó el fet que hi hagi una renovació relativament regular d'una part dels efectius de la població de la resta de l'Estat, ja que això deu afavorir el progrés de la llengua estatal i, en definitiva, fer encara més difícil l'adopció de l'occità per part d'aquest segment social. Almenys en part, també es podria aplicar al cas de Catalunya i, per tant, el progrés del català no necessàriament s'hauria d'atribuir només a un augment dels efectius totals de catalans (que d'altra banda no tenen sempre el català com a llengua), sinó al caràcter transitori d'una part de la població aranesa amb aquell origen.

Taula 7.8. Llengua inicial, habitual i d'identificació segons l'origen familiar. 2013

		Subjecte i tots dos progenitors nascuts a la Val d'Aran	Subjecte i un dels progenitors nascuts a la Val d'Aran	Subjecte nascut a la Val d'Aran i tots dos progenitors nascuts fora	Subjecte nascut a la resta de Catalunya	Subjecte i un dels progenitors nascuts a Catalunya	Subjecte nascut a Catalunya i tots dos progenitors nascuts fora	Subjecte nascut a la resta de l'Estat	Subjecte nascut a l'estranger
Occità	Inicial	95,2 %	52,9 %	6,4 %	16,9 %	20,5 %	0,0 %	1,0 %	1,0 %
	Habitual	79,4 %	37,6 %	9,6 %	17,3 %	7,2 %	0,0 %	1,8 %	3,4 %
	D'identificació	87,8 %	52,7 %	21,1 %	18,7 %	19,8 %	0,0 %	1,0 %	3,3 %
Català	Inicial	0,0 %	7,5 %	14,9 %	73,5 %	34,5 %	8,8 %	3,7 %	3,8 %
	Habitual	6,4 %	11,9 %	22,0 %	64,3 %	53,2 %	18,0 %	1,8 %	1,3 %
	D'identificació	2,0 %	11,5 %	22,1 %	70,3 %	45,0 %	18,0 %	1,8 %	2,3 %
Castellà	Inicial	2,4 %	24,6 %	63,1 %	9,6 %	37,6 %	91,2 %	76,6 %	47,6 %
	Habitual	12,3 %	35,8 %	64,2 %	7,8 %	27,7 %	72,7 %	88,9 %	76,2 %
	D'identificació	8,3 %	24,6 %	53,6 %	4,6 %	31,4 %	63,9 %	82,0 %	54,1 %
Altres llengües	Inicial	0,0 %	0,0 %	4,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	16,8 %	43,2 %
	Habitual	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	4,8 %	17,0 %
	D'identificació	0,0 %	0,0 %	0,0 %	1,6 %	0,0 %	0,0 %	12,2 %	34,6 %

Nombres en gris: dades no significatives per al càlcul.

L'anàlisi de la variable de l'origen familiar permet tornar a observar alguns fenòmens ja detectats a propòsit del lloc de naixement (i, en certa manera, validar-los: registres menors de l'aranès com a llengua habitual, xifres més altes del castellà en aquesta mateixa categoria, apropiació del castellà per part de la població nascuda a l'estranger, etc.), però també aporta algun element nou. Deixant de banda algunes qüestions interessants referides al comportament sociolingüístic dels nascuts a la resta del Principat o de l'Estat que ara no s'anitzaran (per exemple, un ús també menor del català com a llengua habitual entre els nascuts a la resta de Catalunya, ben al contrari del que passa amb la població provinent de l'Estat amb el castellà), cal destacar l'estreta relació entre l'occità i el fet de tenir com a mínim un dels dos progenitors nascut a la Val d'Aran, així com la disminució important que s'esdevé en l'ús de la llengua autòctona des del moment en què un dels progenitors no hi ha nascut, la qual cosa vincula l'ús de l'aranès sobretot al fet de tenir els dos progenitors nascuts al territori, és a dir, mostra que l'ús de l'occità va estretament lligat a l'origen familiar.

7.4.4. Llengua inicial, llengua habitual i llengua d'identificació segons l'edat

Tot i que una anàlisi de la llengua inicial, habitual i d'identificació segons l'edat no es pot dur a terme d'una manera detallada a causa de l'abast de les mostres de l'EULP 2013 i l'EULP 2008, algunes dades permeten veure determinats comportaments generals que resulten coherents amb els que s'han assenyalat fins ara.

Taula 7.9. Llengua inicial, habitual i d'identificació segons l'edat. 2008-2013

		De 15 a 29 anys		De 30 a 44 anys		De 45 a 64 anys		65 anys i més	
		2008	2013	2008	2013	2008	2013	2008	2013
Occità	Inicial	28,5 % (0,6)	21,5 % (0,4)	13,3 % (0,4)	11,3 % (0,3)	19,6 % (0,5)	20,0 % (0,6)	40,0 % (0,4)	46,7 % (0,5)
	Habitual	19,7 % (0,4)	16,6 % (0,3)	13,8 % (0,4)	8,1 % (0,2)	25,6 % (0,6)	17,0 % (0,5)	50,7 % (0,6)	45,6 % (0,5)
	D'identificació	28,5 % (0,6)	25,5 % (0,4)	15,8 % (0,4)	10,7 % (0,3)	26,4 % (0,6)	21,3 % (0,6)	55,0 % (0,6)	45,3 % (0,5)
Català	Inicial	8,0 % (0,2)	14,4 % (0,2)	11,1 % (0,3)	14,6 % (0,4)	26,7 % (0,6)	18,8 % (0,5)	10,9 % (0,1)	13,3 % (0,1)
	Habitual	15,1 % (0,3)	17,8 % (0,3)	12,7 % (0,4)	13,0 % (0,4)	23,2 % (0,5)	20,0 % (0,6)	11,0 % (0,1)	13,4 % (0,1)
	D'identificació	10,3 % (0,2)	14,1 % (0,2)	12,4 % (0,3)	13,6 % (0,4)	23,7 % (0,9)	21,9 % (0,6)	12,7 % (0,1)	13,4 % (0,1)
Castellà	Inicial	23,4 % (0,5)	44,0 % (0,8)	44,1 % (1,2)	50,7 % (1,4)	38,9 % (0,9)	40,6 % (1,2)	43,6 % (0,5)	36,3 % (0,4)
	Habitual	27,0 % (0,6)	58,9 % (1,0)	46,8 % (1,3)	62,9 % (1,8)	41,2 % (1,0)	53,0 % (1,5)	30,1 % (0,3)	34,6 % (0,4)
	D'identificació	23,5 % (0,5)	43,8 % (0,8)	46,1 % (1,3)	54,9 % (1,5)	40,3 % (0,9)	41,1 % (1,2)	25,4 % (0,3)	34,5 % (0,4)
Altres llengües	Inicial	28,5 % (0,6)	12,4 % (0,2)	27,5 % (0,8)	19,2 % (0,5)	11,9 % (0,3)	15,5 % (0,4)	1,7 % (0,0)	3,6 % (0,0)
	Habitual	21,7 % (0,5)	2,8 % (0,0)	19,0 % (0,5)	8,7 % (0,2)	4,9 % (0,1)	4,3 % (0,1)	0,0 % (0,0)	1,8 % (0,0)
	D'identificació	30,7 % (0,7)	9,8 % (0,2)	23,6 % (0,7)	14,8 % (0,4)	6,6 % (0,2)	11,8 % (0,3)	1,7 % (0,0)	3,6 % (0,0)

Entre parèntesis: valors absoluts en milers de persones.
Nombres en gris: dades no significatives per al càlcul.

La primera conclusió és que, segons l'EULP 2013, el castellà és la llengua hegemònica (i, en general, progressa clarament) en gairebé totes les franges d'edat, amb l'única excepció de la generació de 65 anys i més (la composició demogràfica de la qual és prou diferent de les altres, especialment de les dues que la segueixen),⁵⁴ en què sense deixar-hi de tenir una presència gens negligible, deixa pas a l'occità com a llengua majoritària (també com a llengua inicial, contràriament al que passava l'any 2008). Un cop més, entre els 15 i els 65 anys, segons les dades de 2013, són molt més nombrosos els que declaren tenir el castellà com a llengua habitual (entre un 12% i un 15%, és a dir, entre unes dues-centes i tres-centes o quatre-centes persones) que no pas els que la tenen com a llengua inicial o d'identificació. Es tracta d'un fenomen invers a l'observat anteriorment amb l'occità. Aquesta hegemonia del castellà s'ha consolidat en el període 2008-2013, en què també ha superat l'occità com a llengua inicial i d'identificació dels que tenen entre 15 i 29 anys.

⁵⁴ Vegeu la nota 18 a l'apartat 3.2.3.

7.4.5. Usos interpersonals

7.4.5.1 Llengua a la llar, amb els veïns, i amb els companys d'estudi i de feina

L'observació de les dades relatives als usos lingüístics interpersonals indica que a la Val d'Aran es produeix un nombre quantitativament important de situacions de multilingüisme en què es combinen les tres llengües oficials i també d'altres. Enmig d'aquesta situació heterogènia, el castellà és, un cop més, la llengua que disposa de més parlants exclusius, també en les situacions més privades, uns percentatges que van des d'un 30 % amb els amics a gairebé un 50 % amb els companys de feina, passant per un 40 % a la llar o amb els veïns. Entre 2008 i 2013 el castellà creix lleugerament en els usos a la llar o amb els amics i disminueix amb els companys de feina o amb els veïns. El català, quantitativament i en l'ús exclusiu, sembla que ocupa generalment el tercer lloc, darrere l'aranès, i en el període 2008-2013 es percep també una lleugera disminució en l'ús exclusiu en alguns àmbits (com ara la llar). Tanmateix, és l'aranès la llengua que experimenta una disminució important pel que fa al seu ús exclusiu, la qual, en nombres absoluts, perd entre tres-cents (a la llar) i vuit-cents parlants (amb els veïns).

Taula 7.10. Llengües i àmbits d'ús (I). 2008-2013

	A la llar*		Amb els veïns		Amb els amics		Amb els companys d'estudi**		Amb els companys de feina***	
	2008	2013	2008	2013	2008	2013	2008	2013	2008	2013
Només occità	16,0 % (1,2)	12,1 % (0,9)	18,7 % (1,5)	8,7 % (0,7)	11,3 % (0,9)	5,3 % (0,5)	2,9 % (0,0)	2,9 % (0,1)	7,5 % (0,4)	3,3 % (0,2)
Català i occità	5,8 % (0,4)	5,0 % (0,4)	4,7 % (0,4)	6,0 % (0,5)	3,6 % (0,3)	2,6 % (0,2)	11,4 % (0,1)	2,0 % (0,0)	2,4 % (0,1)	2,5 % (0,1)
Castellà i occità	4,9 % (0,4)	6,7 % (0,5)	6,7 % (0,5)	8,0 % (0,7)	5,1 % (0,4)	8,9 % (0,8)	0,0 % (0,0)	7,2 % (0,1)	2,7 % (0,1)	7,2 % (0,4)
Català, castellà i occità	0,0 % (0,0)	2,1 % (0,2)	5,9 % (0,5)	17,2 % (1,4)	14,8 % (1,2)	21,5 % (1,8)	0,0 % (0,0)	10,5 % (0,2)	6,4 % (0,3)	11,6 % (0,6)
Només català	10,3 % (0,8)	9,6 % (0,7)	4,9 % (0,4)	4,2 % (0,4)	5,5 % (0,5)	3,9 % (0,3)	21,0 % (0,3)	12,5 % (0,2)	4,7 % (0,3)	5,8 % (0,3)
Només castellà	39,6 % (2,9)	40,8 % (3,1)	43,5 % (3,5)	38,8 % (3,3)	29,8 % (2,5)	30,7 % (2,6)	31,0 % (0,4)	21,7 % (0,4)	48,1 % (2,6)	47,2 % (2,3)
Català i castellà	4,0 % (0,3)	8,8 % (0,7)	8,6 % (0,7)	13,5 % (1,1)	10,8 % (0,9)	13,3 % (1,1)	20,1 % (0,3)	28,3 % (0,5)	16,4 % (0,9)	16,3 % (0,8)
Només altres llengües	12,9 % (1,0)	4,0 % (0,3)	1,3 % (0,1)	0,0 % (0,0)	6,4 % (0,5)	0,0 % (0,0)	7,0 % (0,1)	4,0 % (0,1)	1,3 % (0,1)	0,4 % (0,0)
Altres combinacions amb occità	1,5 % (0,1)	0,7 % (0,1)	0,7 % (0,0)	0,7 % (0,1)	1,5 % (0,1)	1,3 % (0,1)	0,0 % (0,0)	0,0 % (0,0)	1,2 % (0,1)	1,4 % (0,1)
Altres combinacions	5,1 % (0,4)	10,1 % (0,8)	3,6 % (0,3)	2,7 % (0,2)	11,2 % (0,9)	12,5 % (1,1)	4,7 % (0,1)	6,1 % (0,1)	8,5 % (0,5)	3,5 % (0,2)

Entre parèntesis: valors absoluts en milers de persones.

Nombres en gris: dades no significatives per al càlcul.

* Base: població que viu en llars amb dos membres o més.

** Base: població que està cursant estudis.

*** Base: població ocupada.

La gran diferència qualitativa entre l'occità i el català, d'una banda, i el castellà, de l'altra, consisteix en el fet que, mentre que el castellà disposa sovint d'un gruix sòlid de parlants que en fan un ús exclusiu (el grup més nombrós), la presència de l'occità i el català es materialitza sovint (fins i tot majoritàriament) amb la cohabitació amb altres llengües, sobretot al costat del castellà, cosa que permet reflexionar sobre la jerarquia en l'ús de les llengües a la Val d'Aran o sobre el caràcter més o menys accessori de les llengües oficials diferents del castellà. Aquest fet matisa, per tant, les dades que s'obtidrien si, a partir de l'EULP 2013, se sumessin tots els contextos en què és present l'occità, de la manera que sigui i en totes les combinacions possibles, les quals girarien al voltant del 25 % en el cas de la llar, amb els companys d'estudis i de feina, i al voltant del 40 % amb els veïns i els amics. Al cap i a la fi, si es reproduís aquest mateix còmput amb el castellà, fàcilment es constataria un percentatge superior al 50 % en alguns casos (a la llar i amb els companys d'estudis), se situaria al voltant dels dos terços del total en altres contextos (amb els amics) i s'enfilaria fins al 70 % en un tercer grup (amb els veïns i amb els companys de feina). En tot cas, el fet més rellevant observat entre 2008 i 2013 és una proliferació de les situacions de multilingüisme, amb un augment notable de contextos en què s'usen simultàniament les tres llengües oficials (17,2 % amb els veïns, 21,5 % amb els amics, 11,6 % amb els companys de feina, tot i que, simptomàticament, no pas a la llar), però també de situacions heterogènies en què la llengua pròpia de l'Aran és absent i en què s'usen únicament el català i el castellà (l'ús simultani d'aquestes dues llengües augmenta amb els veïns, els amics o els companys d'estudi) o altres combinacions de llengües (a la llar i amb els amics). En altres àmbits d'ús, caldria fer constatacions similars, potser amb alguns matisos més o menys importants segons el cas, tal com s'exposa a l'apartat següent.

7.4.5.2. Llengua en el comerç, a les entitats financeres, amb el personal mèdic i en les notes personals

Taula 7.11. Llengües i àmbits d'ús (II). 2008-2013

	Petit comerç		Gran comerç		Entitats financeres		Personal mèdic		Notes personals	
	2008	2013	2008	2013	2008	2013	2008	2013	2008	2013
Només occità	14,4 % (1,2)	5,8 % (0,5)	2,3 % (0,2)	1,6 % (0,1)	14,2 % (1,1)	6,7 % (0,5)	6,4 % (0,5)	2,1 % (0,2)	9,5 % (0,7)	5,2 % (0,4)
Català i occità	4,1 % (0,3)	3,9 % (0,3)	1,7 % (0,1)	0,8 % (0,1)	6,5 % (0,5)	5,1 % (0,4)	1,4 % (0,1)	1,8 % (0,1)	1,9 % (0,1)	2,4 % (0,2)
Castellà i occità	1,6 % (0,1)	8,7 % (0,7)	1,1 % (0,1)	5,3 % (0,4)	1,3 % (0,1)	3,2 % (0,2)	1,4 % (0,1)	3,5 % (0,3)	1,0 % (0,1)	1,8 % (0,2)
Català, castellà i occità	9,3 % (0,8)	16,7 % (1,4)	4,7 % (0,4)	10,7 % (0,9)	5,1 % (0,4)	7,3 % (0,6)	5,5 % (0,5)	7,5 % (0,6)	1,1 % (0,1)	3,4 % (0,3)
Només català	8,7 % (0,7)	6,9 % (0,6)	8,0 % (0,7)	7,3 % (0,6)	17,1 % (1,4)	15,6 % (1,3)	14,2 % (1,2)	9,5 % (0,8)	11,0 % (0,8)	11,4 % (1,0)
Només castellà	48,4 % (4,0)	42,9 % (3,6)	66,7 % (5,5)	50,2 % (4,2)	48,4 % (3,9)	45,7 % (3,8)	56,7 % (4,7)	56,7 % (4,8)	56,5 % (4,1)	55,5 % (4,7)
Català i castellà	11,5 % (0,9)	13,9 % (1,2)	14,1 % (1,2)	23,1 % (1,9)	6,5 % (0,5)	15,7 % (1,3)	13,4 % (1,1)	18,2 % (1,5)	5,4 % (0,4)	9,7 % (0,8)

	Petit comerç		Gran comerç		Entitats financeres		Personal mèdic		Notes personals	
	2008	2013	2008	2013	2008	2013	2008	2013	2008	2013
Només altres llengües	0,6 % (0,0)	0,0 % (0,0)	0,6 % (0,0)	0,0 % (0,0)	0,6 % (0,0)	0,0 % (0,0)	0,6 % (0,0)	0,0 % (0,0)	9,6 % (0,7)	2,5 % (0,2)
Altres combinacions amb occità	0,6 % (0,0)	0,4 % (0,0)	0,0 % (0,0)	0,0 % (0,0)	0,0 % (0,0)	0,2 % (0,0)	0,0 % (0,0)	0,2 % (0,0)	0,0 % (0,0)	0,5 % (0,0)
Altres combinacions	0,9 % (0,1)	0,8 % (0,1)	0,9 % (0,1)	1,0 % (0,1)	0,4 % (0,0)	0,5 % (0,0)	0,6 % (0,0)	0,4 % (0,0)	0,4 % (0,0)	7,6 % (0,6)

Entre parèntesis: valors absoluts en milers de persones.
Nombres en gris: dades no significatives per al càlcul.

En àmbits menys privats s'observen unes xifres més altes pel que fa a l'ús exclusiu del castellà, que ja supera en diversos casos (gran comerç, personal mèdic) el llindar del 50 % i que depassa sistemàticament el 40 % i fins el 45 % en altres situacions (petit comerç, entitats financeres). Fins i tot havent patit una reculada en l'ús exclusiu de més del 16 % en el gran comerç (que coincideix amb un augment significatiu de l'ús simultani de català, castellà i occità o bé de català i castellà: un 6 % i un 9 %, respectivament) i del 5 % en el petit comerç (acompanyat d'un augment superior al 7 % en l'ús simultani de les tres llengües oficials) entre 2008 i 2013, en el primer cas la presència única del castellà supera encara el 50 % del total i en el segon cas arriba gairebé al 43 %, unes xifres que multipliquen les de l'ús exclusiu de l'occità i el català.

L'augment de les situacions de multilingüisme torna a fer-se evident (cal destacar el 23,1 % de català i castellà en el gran comerç, el 18,2 % amb el personal mèdic i el 16,7 % de les tres llengües oficials en el petit comerç). El català presenta fins ara el seu millor registre en les entitats financeres, potser per les decisions favorables a les quals al·ludien Martínez i Torrijos (2011: 101), però aquest fet no qüestiona l'hegemonia del castellà en aquest àmbit (el català fins i tot experimenta un lleuger descens, segurament atribuïble a l'increment de situacions multilingües, ja que l'ús únic del castellà pateix una davallada similar). Pel que fa a l'occità, l'allunyament dels àmbits més domèstics o familiars provoca una dràstica reducció del seu ús exclusiu, amb algun registre extraordinàriament baix comparat amb els de 2008 (en el petit comerç i en les entitats financeres) i amb una presència més que residual en algun altre en què la possibilitat d'interaccionar en aranès és més aviat escassa (gran comerç, personal mèdic). De fet, sembla que en alguns àmbits l'occità només té garantida una certa presència a través de les situacions de multilingüisme,⁵⁵ en què, sens dubte, seria bo de poder arribar a calibrar algun dia el pes real que hi té cada llengua.

⁵⁵ La qüestió de les notes personals mereix una menció específica, ja que l'aranès disminueix en més de quatre punts percentuals (alhora que augmenten les combinacions heterogènies de llengües on no hi ha l'occità), en contrast amb el manteniment global de les competències dels aranesos en la lectura i l'escriptura en occità entre 2008 i 2013 (vegeu el gràfic 7.2) i amb l'augment de competències observat en les darreres dècades.

7.4.5.3. Llengua amb l'Administració

Les tries lingüístiques que els aranesos fan a l'hora d'adreçar-se a l'Administració tornen a presentar alguns elements ja observats a propòsit d'altres àmbits d'ús, però també presenten alguns fenòmens més o menys originals.

Taula 7.12. Llengües i àmbits d'ús (III). 2013

	Administració local	Administració de la Generalitat	Administració de l'Estat
Només occità	21,4 % (1,8)	1,7 % (0,1)	0,4 % (0,0)
Català i occità	6,3 % (0,5)	3,1 % (0,2)	0,9 % (0,1)
Castellà i occità	5,1 % (0,4)	1,8 % (0,1)	1,6 % (0,1)
Català, castellà i occità	5,6 % (0,5)	2,2 % (0,2)	2,6 % (0,2)
Només català	8,0 % (0,7)	30,1 % (2,2)	13,2 % (1,1)
Només castellà	41,2 % (3,4)	44,2 % (3,2)	60,0 % (4,9)
Català i castellà	12,1 % (1,0)	16,9 % (1,2)	21,3 % (1,7)
Només altres llengües	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Altres combinacions amb occità	0,5 % (0,0)	(0,0)	(0,0)
Altres combinacions	0,0 %	0,0 %	0,0 %

Entre parèntesis: valors absoluts en milers de persones.
Nombres en gris: dades no significatives per al càlcul.

Com en altres àmbits d'ús, el castellà és dominant en les comunicacions amb les administracions de l'Estat, de la Generalitat i local. Tanmateix, de la mateixa manera que es percep una disminució de l'ús del castellà com a llengua exclusiva a mesura que augmenta la proximitat de l'Administració (un 41,2 % amb la local; un 44,2 % amb la de la Generalitat; un 60 % amb la de l'Estat), hi ha també una certa tendència a associar cadascuna de les llengües oficials a un determinat interlocutor. Aquest fet pot explicar que el català assoleixi, en un ús exclusiu, un registre del 30,1 % en les interaccions amb l'Administració de la Generalitat (al qual cal sumar un 16,9 % d'ús compartit de català i castellà) i que l'occità s'enfilí fins al 21 % en les comunicacions amb l'Administració local (percentatge al qual cal afegir, com a mínim, un 17 % més de situacions en què l'aranès comparteix ús amb altres llengües), la qual cosa suposa l'única ocasió en què les xifres d'ús exclusiu de l'occità en un determinat àmbit d'ús són similars a les d'ús de l'occità com a llengua inicial, habitual o d'identificació. Aquest és, per tant, el millor registre de l'aranès en totes les situacions examinades, segurament a causa d'unes condicions favorables inexistentes en altres entorns o en el contacte amb altres administracions. Cal no oblidar, però, que fins i tot en aquest context el castellà és clarament hegemònic i que, malgrat l'oficialitat de l'occità a Catalunya, les dades de l'EULP 2013 mostren que possiblement no s'han donat les condicions necessàries perquè els aranesos occitanoparlants puguin usar la seva llengua amb l'Administració de la Generalitat.

7.4.6. Transmissió intergeneracional

Tot i que l'estudi de la transmissió intergeneracional de les diferents llengües usades actualment a la Val d'Aran necessitaria una aproximació monogràfica molt més detallada,⁵⁶ la comparació entre les llengües usades amb els pares i amb els fills d'entrada pot ser útil per comprendre'n els eixos generals.

Taula 7.13. Usos lingüístics amb els progenitors i amb el fill més gran. 2008-2013

	Només occità	Català i occità	Castellà i occità	Català, castellà i occità	Només català	Només castellà	Català i castellà	Només altres llengües	Altres combinacions
Amb la mare 2008	21,8 % (1,8)	0,0 % (0,0)	0,8 % (0,1)	0,0 % (0,0)	16,3 % (1,4)	36,8 % (3,1)	0,4 % (0,0)	19,8 % (1,7)	3,5 % (0,3)
Amb la mare 2013	17,1 % (1,4)	2,0 % (0,2)	0,9 % (0,1)	0,0 % (0,0)	15,7 % (1,3)	42,8 % (3,6)	0,4 % (0,0)	14,2 % (1,2)	5,8 % (0,5)
Amb el pare 2008	21,8 % (1,8)	1,5 % (0,1)	0,4 % (0,0)	0,0 % (0,0)	16,5 % (1,4)	34,1 % (2,9)	1,2 % (0,1)	19,2 % (1,6)	3,1 % (0,3)
Amb el pare 2013	17,7 % (1,5)	2,4 % (0,2)	0,7 % (0,1)	0,7 % (0,1)	15,1 % (1,3)	40,9 % (3,5)	0,4 % (0,0)	12,5 % (1,1)	6,6 % (0,6)
Amb el fill 2008*	22,3 % (1,0)	2,6 % (0,1)	1,7 % (0,1)	0,5 % (0,0)	15,8 % (0,7)	40,0 % (1,9)	1,9 % (0,1)	9,2 % (0,4)	4,2 % (0,2)
Amb el fill 2013**	18,9 % (0,9)	4,9 % (0,2)	3,9 % (0,2)	1,7 % (0,1)	15,2 % (0,7)	36,6 % (1,8)	2,0 % (0,1)	5,4 % (0,3)	10,9 % (0,5)

Entre parèntesis: valors absoluts en milers de persones.

Nombres en gris: dades no significatives per al càlcul.

*Base: població que té fills o n'ha tingut (en total i en milers de persones: 4,7).

**Base: població que té fills o n'ha tingut (en total i en milers de persones: 4,9).

Sense un fenomen d'interrupció en la transmissió intergeneracional com la que ha afectat l'occità a l'altre costat mateix de la frontera, és tanmateix indispensable d'assenyalar, d'entrada, que actualment, a la Val d'Aran, la llengua majoritària en l'ús tant amb els pares com amb els fills és, sens dubte, el castellà: se situa regularment per sobre del 35 % i, en diversos casos, per sobre del 40 % de les situacions. Si se sumen totes les altres combinacions possibles (les quals, una per una, sovint no són significatives per al càlcul) s'enfila, com a mínim, fins al 45 %. En els usos familiars, per tant, el castellà també és la llengua predominant. Tot i això, en el període 2008-2013, alhora que se'n percep un augment de l'ús exclusiu amb els pares, també s'observa una davallada, sobretot percentual, en l'ús exclusiu amb els fills (en nombres absoluts la variació és mínima). S'inverteix, per tant, la tendència observada a l'EULP 2008,⁵⁷ la qual cosa no vol dir que el castellà reculi amb els fills en contra de la seva tendència general evident, sinó que més aviat es combina amb altres llengües en les comunica-

⁵⁶ Vegeu, aplicat al català a partir de les dades de l'EULP 2008, TORRES, J. (2011).

⁵⁷ Vegeu MARTÍNEZ, M. i TORRIJOS, A. (2011: 99), les quals apunten que una de les tendències de l'EULP 2008 era «la transmissió lingüística a favor del castellà», amb un «guany [...] en persones que parlen altres llengües diferents del català, el castellà i l'aranès».

cions amb els fills en una part proporcionalment petita dels que, en total, l'utilitzen amb els seus descendents.⁵⁸

Pel que fa a l'occità, en el període 2008-2013 el seu ús exclusiu ha passat a situar-se per sota del 20 % tant en les comunicacions amb els pares com amb els fills. Percentualment, però, l'any 2013 continua sent una mica més usat amb els fills que no pas amb els pares, i, sumant totes les combinacions amb les altres llengües oficials (un cop més, no resultarien significatives de manera isolada), l'ús amb el pare (de gairebé el 24 % al 21,5 %) o amb la mare (del 22,6 % al 20 %) disminuiria, mentre que augmentaria lleugerament l'ús amb els fills (de poc més del 27 % al 29,4 %). En nombres absoluts això suposa que mentre que l'any 2008 és la llengua usada amb els fills (tota sola o amb el català i el castellà) en uns 1.200 casos, l'any 2013 ho és en un miler i mig de casos. Si aquesta dada sembla inequívocament positiva per a l'occità, cal remarcar, com en altres ocasions, que els marges de possible progrés per a l'aranès s'han d'anar a buscar, necessàriament, en les sumes de situacions de plurilingüisme sovint atornitzades quantitativament per tal de compensar la reculada en l'ús exclusiu, ja que una part de la transmissió de l'occità als fills es fa conjuntament amb altres llengües en situacions prou variades. Un cop més, doncs, cal examinar detalladament aquests casos de multilingüisme per veure d'una manera precisa quin pes real té l'aranès des d'un punt de vista quantitatiu.

Tot i no ser la varietat autòctona de la Val d'Aran, el català, en el seu ús exclusiu, no es troba a gaire distància dels registres de l'occità. En el període 2008-2013, pel que fa al seu ús exclusiu i les combinacions amb l'occità i el castellà (algunes de les quals, totes soles, no resultarien significatives), l'ús amb el pare ha disminuït lleugerament (del 19,2 % al 18,6 %), ha crescut una mica l'ús amb la mare (de gairebé el 17 % a poc més del 18 %) però ha crescut, sobretot, l'ús amb el fill, en tres punts percentuals (del 20,8 % al 23,8 %, aproximadament). Per últim, cal destacar la disminució de l'ús exclusiu d'altres llengües entre 2008 i 2013, així com la seva presència més limitada amb els fills, la qual cosa es pot relacionar amb l'assumpció, per part de la població al·loglota, d'alguna o algunes de les llengües oficials (en general, però sobretot amb els fills) i, en particular, del castellà, en situacions heterogènies que justifiquen l'augment, l'any 2013, d'altres combinacions.

7.5. Representacions i actituds sobre les llengües

7.5.1. Llengua que agradaria parlar en el futur

Les futures preferències sociolingüístiques presenten a la Val d'Aran un mosaic d'opcions que supera la quinzena de casuístiques, de les quals es mostren a continuació les més significatives quantitativament.

⁵⁸ Segons les dades del 2013 només les combinacions amb el castellà, l'occità i el català (soles no són significatives per al càlcul) compensen clarament la davallada de l'ús exclusiu amb el fill més gran. Si la utilització única del castellà en aquest cas experimenta una reculada del 3,4 % i aproximadament d'un centenar de persones, les combinacions amb el català i l'occità augmenten al voltant del 3,5 % i de dos centenars de persones; cal sumar-hi, a més, la presència del castellà a les combinacions heterogènies, les quals el 2013 ja resulten estadísticament significatives.

Taula 7.14. Llengua que agradaria parlar en el futur (I). 2008-2013

	2008	2013
Només català	4,1 %	4,8 %
Tant català com castellà	10,9 %	14,6 %
Només castellà	16,1 %	14,2 %
Només occità	8,4 %	5,3 %
Català i occità	4,1 %	7,1 %
Català, castellà i occità	22,8 %	32,4 %

Nombres en gris: dades no significatives per al càlcul.

Igual que a l'EULP 2008 (Martínez i Torrijos 2011: 104), el grup més important està format per perones que declaren voler usar alhora les tres llengües oficials, grup que és encara més nombrós a l'EULP 2013. El segueix el grup de les que usarien alhora català i castellà, el qual supera lleugerament el de les que només voldrien usar el castellà (a l'EULP 2008 se situava en segona posició). Cal remarcar que el grup de les que usarien exclusivament l'occità disminueix l'any 2013 fins al 5,3%; alhora, però, el grup de les que voldrien usar tant el català com l'occità passa a ocupar la quarta posició.

Taula 7.15. Llengua que agradaria parlar en el futur (II). 2008-2013

	2008	2013
Total combinacions occità	42,5 %	50,7 %
Total combinacions català	49,6 %	66,2 %
Total combinacions castellà	63,8 %	76,6 %

Si s'agrupen tots els casos en què l'occità apareix en les preferències dels aranesos, figura en la meitat del total de les respostes. L'aranès augmenta en el període 2008-2013, tot i que menys intensament que el català i el castellà. En tot cas, és evident que l'occità figura en les respostes de futur de molta més gent que no pas en les referents a la llengua inicial, habitual o d'identificació o en les referents a l'ús de la llengua en diferents àmbits d'ús, és a dir, els que en fan una valoració positiva van molt més enllà dels que en fan un ús realment actiu o el tenen com a varietat heretada. Tanmateix, cal recordar que si la llengua pròpia del Principat figurava l'any 2008 en el 80 % de les respostes dels catalans (Bretxa 2011: 168), pel que fa als resultats de la llengua pròpia a la Val d'Aran entre els seus habitants disten bastant.⁵⁹

⁵⁹ En treballs anteriors s'advertia del contrast entre l'ús social de la llengua occitana i la valoració que se'n feia: «els índexs baixos de presència social de l'occità no es corresponen amb una valoració social baixa de la llengua, sinó que aquesta compta amb una valoració majoritàriament positiva, independentment que sigui parlada o no habitualment» (SUILS, J. 2001: 106; i també a LAPRESTA, C. 2004: 244). De tota manera, cal assenyalar que en treballs com aquest, en què no es tenien en compte «tantes» possibilitats multilingües com en les EULP, efectivament l'occità era l'opció majoritària en les respostes (superior al 60%), per davant del castellà (poc més del 20%).

7.5.2. Coneixement de l'oficialitat de l'occità a Catalunya

El coneixement de l'oficialitat de la llengua occitana al conjunt del Principat figura en el qüestionari de l'EULP 2013 i, prèviament, en el de l'EULP 2008.⁶⁰

Taula 7.16. Coneixement de l'oficialitat de l'occità a Catalunya. 2008-2013

	Val d'Aran 2008	Val d'Aran 2013	Catalunya 2008	Catalunya 2013
Sí	84,6 %	80,5 %	39,7 %	42,9 %
No	14,2 %	18,0 %	56,9 %	45,7 %
No consta	1,2 %	1,5 %	3,4 %	11,4 %

Entre parèntesis: valors absoluts en milers de persones.
Nombres en gris: dades no significatives per al càlcul.

L'oficialitat de l'occità a Catalunya és molt més coneguda a la Val d'Aran que al conjunt del Principat, on, tot i que ha experimentat un lleuger creixement entre 2008 i 2013, continua sent un fet ignorat com a mínim per poc menys de la meitat de la població. Les xifres de la població aranesa dupliquen les de la població del Principat, però cal advertir, com a fet simptomàtic, que en el període 2008-2013 el coneixement del rang oficial de l'occità ha augmentat a Catalunya, tot i que ha disminuït en una proporció similar a la Val d'Aran.

7.6. Conclusions

La situació sociolingüística de la Val d'Aran està enormement condicionada per les grans transformacions socioeconòmiques dels darrers decennis i, especialment, pels canvis en la composició de la població que n'han derivat. Els nascuts a la Val d'Aran, de fet, no hi són majoritaris des de fa dues dècades (mentre que fa trenta-cinc anys representaven més del 60 % de la població, el 2013 representaven el 36 %). Des dels anys vuitanta, però, moment en què s'inicia una certa promoció de l'occità, bona part de la població ha adquirit competències en aquesta llengua, independentment del seu origen. Actualment, un 80 % dels aranesos l'entén, més de la meitat la sap parlar i la sap llegir i una tercera part la sap escriure. Tot i la davallada percentual pel que fa a les habilitats d'entendre i parlar la llengua, en els darrers trenta anys es percep un augment en totes les competències en nombres absoluts, un fet en què deu haver tingut un paper fonamental la introducció de l'occità a l'escola, especialment pel que fa a les habilitats de saber-la llegir i escriure, les quals també creixen en percentatge. Tanmateix, el contrast entre generacions és evident. Els més grans de 65 anys (franja en què la població originària de fora de la Val d'Aran és quantitativament menys important), sense ser els més competents en habilitats com saber-la llegir o escriure, són l'única generació en què l'occità és la llengua d'ús majoritària. Els més joves, en canvi,

⁶⁰ Remetem el lector a BRETXA, V. (2011: 163) per a l'anàlisi d'aquesta qüestió en el conjunt del Principat segons les dades de l'EULP 2008. Per al cas concret de la Val d'Aran l'any 2008, vegeu MARTÍNEZ, M. i TORRIJOS, A. (2011: 102-103).

presenten unes competències percentualment superiors pel que fa a les mateixes habilitats i evidencien, atesa la seva composició, els efectes de l'alfabetització en occità.

L'any 2013 els que tenien l'occità com a llengua inicial o d'identificació se situaven entre el 20 % i el 22 % de la població, però els que en feien un ús habitual es trobaven lleugerament per sota del 18 % (fet que posa en evidència l'existència de certes limitacions socials a l'hora d'usar la llengua pròpia en determinades situacions quotidianes). Totes aquestes xifres són inferiors a les de 2008 i, malgrat la precaució a l'hora d'establir comparacions amb les recerques anteriors, sembla que són les més baixes. No només posen de manifest una contracció de la comunitat lingüística aranesa en percentatges sobre el total de la població de la Val d'Aran (a causa de la població nouvinguda), sinó també una davallada en nombres absoluts durant els darrers trenta anys. El lloc de naixement i, específicament, l'origen familiar (sobretot si els dos progenitors han nascut al territori), són factors clarament lligats a l'ús de l'aranès. Per la seva banda, el castellà no només és la llengua d'un sector de la població que va del 44 % al 55 % dels aranesos, sinó que domina les relacions interpersonals i es veu afavorit pels moviments de població exògena. Ho fa en un context de multilingüisme en què els usos exclusius de l'occità retrocedeixen prou regularment tot i mantenir una certa presència o vitalitat a partir de combinacions amb altres llengües (presència que en alguns casos arriba a ser quantitativament important, tot i que les proporcions reals del seu ús facin de mal precisar). Ni tan sols un àmbit com el de l'Administració local pot fer front a l'hegemonia del castellà, malgrat que demostra (registres d'ús exclusiu de la llengua pròpia de l'Aran proporcionalment elevats comparats amb els d'altres àmbits) que un sector més o menys rellevant, tot i que encara minoritari, de la població aranesa pot usar l'occità si es donen les condicions necessàries per fer-ho.

Sense un tall en la transmissió intergeneracional com el que s'ha produït a l'Occitània francesa, administrativament parlant (algunes dades fan pensar fins i tot en un ús una mica més important de l'occità amb els fills que no pas amb els pares; tanmateix, el 2013 és menys utilitzat a l'hora de comunicar-se amb la família que el 2008), l'aranès sembla que té dificultats importants per incorporar nous parlants amb orígens no estrictament aranesos. Ara bé, el fet que la meitat de la població formuli explícitament que l'occità és una de les llengües que voldria parlar en un futur té una doble lectura: d'una banda, el fet inequívocament positiu que l'occità figuri entre les preferències d'una part de la població local que potser no en fa un ús regular; de l'altra, que sigui quantitativament molt menys present en aquestes projeccions que no pas el català o el castellà. No deixa de ser rellevant que una tercera part dels aranesos expressi la voluntat de parlar en un futur les tres llengües oficials alhora.

De les xifres de l'EULP 2013, doncs, es dedueix, malgrat la progressió en les competències dels darrers trenta anys, una situació extremament delicada de l'ús social de l'occità a la Val d'Aran. Les dades de l'EULP 2013, al cap i a la fi, confirmen allò que ja s'intuïa en recerques precedents i, en definitiva, poden ser vistes com un símptoma del fet que la llengua occitana, més que associar-se a àmbits productius o a necessitats instrumentals o utilitàries, té a la Val d'Aran una dimensió més aviat simbòlica o identitària que permet, malgrat tot, la integració en el teixit cultural local o en determinats sectors socials «autòctons». Ben al contrari del castellà, el qual s'associa a una important rendibilitat pràctica a nivell social, garantida per un gruix sòlid i quantitativament important de població d'usos monolingües i intensificada per les anades i vingudes de població forana. El català, per la seva banda, es vincula a un cert rendiment més enllà del marc estricte de la Val d'Aran en què intervenen

factors econòmics o administratius, però també l'accés a determinats serveis o àmbits concrets.⁶¹

Per tant, a la Val d'Aran s'evidencia que una varietat minoritzada necessita una protecció legal, però que aquesta protecció legal necessita anar acompanyada de mesures que tinguin un impacte real en la societat si no es vol abocar la llengua en qüestió a un progressiu caràcter residual en l'ús, qui sap si difícilment reversible. En conseqüència, sembla urgent disposar d'una planificació lingüística racional i decidida que respongui a uns objectius coherents i alhora ambiciosos, capaç de traduir-se en accions que puguin compensar els efectes d'una gran transformació socioeconòmica i demogràfica que ha portat l'occità a la Val d'Aran a una posició molt fràgil, i, alhora, capaç de convertir en efectives algunes iniciatives de promoció de la llengua que figuren en les mateixes disposicions legals que afecten l'aranès però que no han estat encara implementades, o bé ho han estat molt parcialment.⁶² Cal no oblidar, d'altra banda, que en aquest context seria fonamental la reconexió i la recuperació de lligams amb la resta de la comunitat lingüística occitana (especialment amb el moviment cultural que vehicula la llengua a l'Estat francès, malgrat la important minorització a què hi ha estat sotmesa), també amb l'objectiu de compensar el feble pes demogràfic de l'occità, mitjançant iniciatives de promoció i difusió de la llengua difícils de dur a terme de manera isolada.⁶³

⁶¹ Vegeu les consideracions que fa LAPRESTA, C. (2004: 246, 463).

⁶² La Llei de l'occità, aranès a l'Aran, preveu, per exemple, la necessitat de produir programes de ràdio o de televisió en aranès per a la Val d'Aran (article 19.1), la recepció d'emissions en occità d'altres zones del domini lingüístic (19.6), la promoció de premsa i de publicacions en llengua d'oc i la seua difusió a la Val d'Aran (article 20), les competències del Conselh Generau en les carreteres comarcals (i, per tant, en la seua retolació; 11.5), la possibilitat d'ajudar a fer visible la llengua als comerços (11.6) o de signar convenis o donar ajudes, fins i tot d'atorgar rebaixes, tot plegat per afavorir la utilització de la llengua (26.5). De fet, la Llei de política lingüística (Llei 1/1998) ja s'havia referit a quotes musicals en occità a la ràdio i a la televisió (article 26.5) o a la necessitat que l'aranès tingués una presència adequada en les emissores que s'adrecen a la Val d'Aran (article 26; la Llei de l'occità ho recupera a l'article 19 i es refereix a l'atorgament de llicències).

⁶³ En aquest sentit, potser no caldria descartar propostes de promoció lingüística originals que es relacionen estretament amb el desenvolupament territorial i que fins i tot poden presentar el coneixement de la varietat local i, en definitiva, la diversitat lingüística com un reclam. Vegeu el que formulen RAYSSAC, S., SOUR, P. i PAÛL, V. (2013), els quals al·ludeixen explícitament a la Val d'Aran.